

Klasė

Prie kairės suolų eilės guli Denis, kaip visada apsilkęs reklaminius marškinėliais, džinsais, pirktais prekybos centre, ir apsia-
vęs neužrištais sportbačiais. Denis yra iš Ugandos. Jis sakėsi esąs
septyniolikos, bet atrodo kaip nutukęs dvidešimt penkerių metų
vyras. Jis mokosi gimnazijoje, pasirinkęs technologijų profilio pro-
gramą, o gyvena Solentunoje*, bendro gyvenimo namuose, kurie
įsteigti tokiems kaip jis. Šalia jo ant šono pargriuvęs Samiras. Mes
su juo lankome tą pačią klasę, nes jam pavyko patekti į specialiąją
tarptautinės ekonomikos ir visuomenės mokslo grupę.

Ant mokytojo stalo guli Kristeris — klasės auklėtojas, kuris
įsivaizduoja gyvenąs tam, kad patobulintų šį pasaulį. Ant Kriste-
rio kelnių laša kava. Amanda sėdi vos už dviejų metrų, po langu,
priblokšta prie radiatoriaus. Prieš kelias minutes ji puikavosi kaš-
myru, baltuoju auksu ir sandalais. Vasaros pradžios saulėje vis dar
žybsi deimantiniai auskarai, kuriuos ji gavo mūsų konfirmacijos
proga. Dabar būtų galima pagalvoti, kad mergina išsipurvinusi. Aš
sėdžiu ant grindų klasės viduryje. Man ant kelių guli Sebastianas,
Klaso Fagermano, turtingiausio Švedijos vyro, sūnus.

Šie žmonės nedera tarpusavyje. Tokie kaip mes dažniausiai
nebendrauja. Na, nebent metro stotelėje per taksistų streiką arba
traukinio restorane, bet ne mokyklos klasėje.

* Stokholmo priemiestis, kurio nemaža gyventojų dalis — imigrantai. (Vertėjos pas-
taba.)

Dvokia supuvusiais kiaušiniai. Tvyro pilki, dukslūs parako dūmai. Visi nušauti, išskyrus mane. Man viso labo atsirado mėlynė.

Bylos B 147 66 svarstymo posėdis

Prokurorė ir kiti prieš Mariją Norberg

Pirma teismo proceso savaitė, pirmadienis

1.

Pirmą kartą pamačiusi teismą iš vidaus nusivyliau. Tada lankėmės su klase per edukacinę išvyką. Savaiame suprantama, aš žinojau, kad teisėjai nebus kokie ten sukumpę seniai su garbanotais perukais ir ilgais apsiaustais ir kad kaltinamasis — ne koks nors apsiputojęs, oranžiniais drabužiais apvilktas ir grandinėmis surakintas beprotis. Vis dėlto. Teismas buvo panašus ir į sveikatos priežiūros įstaigą, ir į konferencijų centrą. Ten nuvykome autobusu, kuriame kvepėjo kramtomąja guma ir atsidavė kojų prakaitu. Kaltinamasis turėjo pleiskanų. Jo kelnės buvo su kantu. Vyras buvo kaltinamas sukčiavęs mokesčių srityje. Neskaičiuojant mūsų klasės (ir, žinoma, Kristerio), ten dalyvavo tik keturi klausytojai, bet buvo tiek mažai sėdimų vietų, kad Kristeriui teko atsinešti kėdę iš koridoriaus.

Šiandien viskas kitaip. Mes sėdime didžiausioje Švedijos teismo posėdžių salėje. Čia teisėjai įsitaisę ant tamsių raudonmedžio krėslų su aukštomis, aksomu aptrauktomis atkaltėmis. Viduriniojo krėslu atkaltė aukštesnė nei kitų. Tai vyriausiojo teisėjo, vadinamo teismo posėdžio pirmininku, vieta. Priešais jį ant stalo guli plaktukas, oda aptraukta rankena. Prie kiekvienos vietos kyšo siauri mikrofonai. Sienų plokštės, regis, ažuolinės, bus kelių šimtų metų senumo — teigiama prasme. Ant grindų tarp eilių patiestas tamsiai raudonas kilimas.

Man niekada nepatiko būti žiūrovų akivaizdoje. Niekada nenorėjau tapti kalėdinio choro soliste ar dalyvauti talentų konkur-

suose. O čia — pilnutėlė salė ir visi susirinko dėl manęs, nes aš esu pagrindinė atrakcija.

Šalia manęs sėdi mano advokatai iš kontoros „Sanderis ir Lastadijus“. Žinau, kad toks pavadinimas asocijuojasi su antikvariatu, po kurį slankioja du suprakaitavę „žydrūnai“ su šilkiniais chalatais ir monokliais ir pasišviesdami žibalinėmis lempomis šluosto dulkes nuo apipelijusių knygų ir gyvūnų iškamšų. Tačiau ši advokatų kontora, kurios specializacija — baudžiamosios bylos, yra pati geriausia Švedijoje. Eilinius nusikaltėlius gina koks nors vienas nustekentas viešasis gynėjas, o mano viešąjį gynėją supa visas štabas entuziastingų kostiumuotų *wannabe** klerkų, kurie iki vėlumos triūsia prabangiame biure prie Šepsbruno tilto, kiekvienas turi bent po du mobiliuosius telefonus ir visi — išskyrus patį Sanderį — jaučiasi taip, lyg dalyvautų amerikietišrame televizijos seriale, kuriame visi šlamščia kinų maistą iš popierinių dėžučių, nutaisę miną „aš toks užimtas ir svarbus“. Nė vienas iš dvidešimt dviejų „Sanderio ir Lastadijus“ kontoros darbuotojų nėra Lastadijus. Šios pavardės savininkas miręs. Galbūt nuo širdies infarkto, demonstruodamas „koks aš užimtas ir svarbus“.

Šiandien dalyvauja trys mano advokatai: garsenybė Pederis Sanderis ir du jo kolegos. Vienos iš jų, jauniausios, bjauri šukuosena ir ji turi skylę nosyje, nors nėra įsivėrusi jokio auskaro. Gali būti, kad Sanderis jai neleidžia („tuoj pat išsisek tą šiukšlę“). Vadinu ją Ferdinandu. Ferdinandas mano, kad žodis „liberalas“ yra keiksmazodis, o atominė energija — mirtinai pavojinga. Ji nešioja atgrasius akinius, nes mano, kad tai demonstruoja, jog ji yra perpratusi lyčių galios tvarką. Niekina mane, nes mano, kad esu kalta dėl kapitalizmo. Iš pradžių, kai susitikome, ji elgėsi su mani-

* (*Angl.*) pozuotojas, pamėgdžiotojas.

mi tarsi su išprotėjusia mados tinklaraštininke, sėdinčia lėktuve ir laikančia granatą su ištrauktu žiedu. „*Taip taip!* — sakė ji, nedrįsdama pažvelgti į mane. — *Taip taip! Nesijaudink. Mes esame čia, kad padėtume tau.*“ Lyg aš būčiau grasinusi visus susprogdinti, jei man tuoj pat neatneš biodinamiškai užaugintų pomidorų sulčių be ledukų.

Antras padėjėjas — maždaug keturiasdešimtmetis vyrukas su išsipūtusiu pilvu ir apvaliu tarsi blynas veidu. Jis nutaiso tokią šypsena, tarsi norėtų pasakyti: „Namuose turiu filmų, kuriuos saugau užrakintoje spintoje, išrikiavęs pagal abėcėlę.“ Jo blynas lyg apkramtytas. Tėtis dažnai sako, kad negalima pasitikėti žmogumi be šukuosenos. Greičiausiai jis ne pats tai sugalvojo, o išgirdo žiūrėdamas kokį nors filmą. Mano tėčiui labai patinka vartoti trumpus sąmojus iš filmų.

Per pirmą susitikimą Blynas įsmeigė akis žemiau mano raktikaulio, įtraukė savo storą liežuvį ir susižavėjęs sušvokštė: „Vaikeli, kaip čia reikės dirbti, kai tu atrodai daug vyresnė nei septyniolikos.“ Jei šalia nebūtų buvę Sanderio, jis, ko gero, būtų šnopavęs arba varvinęs seiles taip, kad jos būtų lašėjusios ant per ankštos liemenės. Neturėjau jėgų priminti, kad man aštuoniolika.

Šiandien Blynas sėdi man iš kairės. Jis atsitempė portfelių ir lagaminą su ratukais, pilną segtuvų ir dokumentų. Segtuvus jis buvo jau ištraukęs ir išrikiavęs priešais ant stalo. Lagamine liko gulėti tik knyga „*Make Your Case — Winning is the Only Option*“* ir dantų šepetėlis, kyšantis iš vienos kišenėlės. Už manęs, pirmoje klausytojų eilėje, sėdi mama ir tėtis.

* (Angl.) Įrodyk savo tiesą: pergalė — vienintelis kelias.

Kai tada, prieš dvejus metus ir visą amžinybę, buvau toje edukacinėje išvykoje, mūsų klasę iš anksto paruošė, kad suprastume, „kaip viskas rimta ir kad galėtume susigaudyti“. Abejoju, ar mums tai padėjo. Bet išėjus iš teismo Kristeris pagyrė, esą mes „gerai elgėmės“. Jis nerimavo, jog imsime kikenti ir išsitrauksime savo mobiliuosius, žaisime žaidimus ar snūduriuosime nusvarinę galvas kaip kokie nuobodžiaujantys parlamentarai.

Prisimenu be galo rimtą Kristerio balsą, kai aiškino („Ei, klausykite!“), kad teismas — ne juokai, juk sprendžiamas žmogaus likimas. Nekaltas esi tol, kol teismas nenusprendžia, kad esi kaltas. Jis tai pakartojo kelis kartus. Kristeriui kalbant Samiras atsilošė, ėmė sūpuotis su kėde ir linkčiojo galva lyg pritardamas: „Aš visiškai jus suprantu. Mūsų dažniai visiškai sutampa. Neturiu ko pridurti, nes viskas, ką sakote, yra taip protinga.“ Už tai jį mylėjo visi mokytojai.

Nekaltas esi tol, kol teismas nepasako, kad esi kaltas. Koks keistas teiginys. Arba visada buvai nekaltas, arba esi kažką padaręs. Juk teismas turi išsiaiškinti, kaip yra iš tikrųjų, o ne nutarti, kas yra tiesa? Tai, kad policija, prokuroras ir teisėjai nebuvo įvykio vietoje ir tiksliai nežino, kas ką padarė, negali reikšti, kad vėliau teismas viską sugalvos.

Prisimenu, kad Kristeriui taip ir pasakiau. Kad teismai amžinai klysta. Kad prievartautojai visą laiką paleidžiami. Kad nėra jokios prasmės pranešti apie seksualinę prievartą, net jei išprievartauja pusė pabėgėlių stovyklos, net jei tau tarp kojų sugrūda visą dėžę tuščių butelių. Mergina niekas niekada netiki. Bet tai nereiškia, kad to nebuvo ir kad prievartautojas to nepadarė.

„Tai ne taip paprasta“, — atsakė Kristeris.

Mokytojams būdingas atsakymas. Arba: „labai geras klausimas“, „aš girdžiu, ką sakai“, „nėra vien juoda arba balta“, „tai ne taip paprasta“. Tokie atsakymai reiškia tą patį — jie net nenutuokia, apie ką kalba.

Bet tiek to. Jei sunku žinoti, kas yra tiesa, o kas melas, jei tiksliai nežinai — ką daryti tada?

Kažkur skaičiau, kad „tiesa yra tai, kuo mes nusprendžiame tikėti“. Ar gali būti kvailiau? Galima nuspręsti, kas yra tiesa, o kas melas? Kai kas gali būti ir tiesa, ir pramanas — priklausys nuo to, kieno klausai? Jeigu žmogus, kuriuo pasitikime, kažką teigia, mes galime nutarti, kad yra būtent taip ir „nuspręsti, kad tai yra tiesa“. Kaip apskritai gali kilti tokia idiotiška mintis? Jei man kas nors pasakytų, kad nusprendė manimi patikėti, iškart suprasčiau, kad tas žmogus įsitikinęs, jog aš meluoju, bet jis sutinka apsimesti, kad yra priešingai.

Atrodo, kad į viską abejingiausiai žiūri mano advokatas Sanderis. Jis pasako tik tiek: „Aš esu tavo pusėje“, bet tuomet atrodo taip, tarsi vilkėtų nematomus šarvus. Sanderis ne iš tų, kurie karščiuojasi. Jis visada atsipalaidavęs, bet santūrus. Jokių protrūkių, jokių emocijų, jokio nevaržomo juoko. Ko gero, net gimęs nerėkė.

Sanderis — mano tėčio priešingybė. Tėtis visai nepanašus į „šaltą *bičq*“ (jo paties žodžiai), koks norėtų būti. Miegodamas jis griežia dantimis, o stebėdamas futbolo varžybas pašoka ant kojų. Mano tėtis niršta ant pedantų savivaldybės klerkų, kai kaimynas ketvirtą kartą iš eilės tą pačią savaitę netinkamai pastato automobilį. Jis supyksta dėl nesuvokiamų elektros tiekimo sutarčių arba ant telefonu skambinančių pardavėjų. Jį siutina kompiuteris, pareigūnai, tikrinantys pasą, jo paties tėvas, kepsninė, uodai, nuo šaligatvių nenukastas sniegas, vokiečiai slidininkai, laukiantys eilėje prie keltuvo, ir prancūzai padavėjai. Jį viskas nervina, jis ima

rėkti, trankyti durimis ir siunčia visus velniop. O Sanderis elgiasi priešingai. Kad jis įsiutęs ar supykęs tiek, jog jau pasiekė ribą, aiškiausiai rodo suraukta kakta ir caksėjimas liežuviu. Tada visi jo kolegos išsigąsta, ima mikčioti, ieškoti dokumentų, knygų ir kitko, kas pataisytų jam nuotaiką. Panašiai kartais daro mama, kai tėtis būna ne suirzęs, o visiškai tylus ir ramus.

Ant manęs Sanderis niekada nepyko. Niekada nebuvo pasiiktinęs dėl to, ką papasakojau, arba susiraukęs, kad ko nors nepasakiau arba pamelavau, o jis tai suprato.

„Maja, aš tavo pusėje.“ Kartais jo balsas atrodo labiau pavargęs, bet tik tiek. Apie „tiesą“ mes nekalbame.

Dažniausiai man atrodo, kad gerai, jog Sanderiui rūpi tik tai, ką įrodė policija ir prokuroras. Tada man nereikia nerimauti, ar jis ketina gerai atlikti savo darbą, ar tik apsimeta, kad taip dirbs. Atrodo, tarsi jis būtų surinkęs visus mirusiuosius, visą kaltę ir nerimą ir visa tai pavertęs skaičiais, o jeigu jie neatitiks lygties, — jis laimės.

Galbūt taip ir reikia daryti. Vienas plius vienas negali būti trys. Prašau užduoti kitą klausimą.

Bet tai, žinoma, man nepadeda. Nes kažkas arba atsitiko, arba neatsitiko. Yra kaip yra. Visokiais tokiais aplinkiniais išvedžiojimais užsiima tik filosofai ir (matyt) vienas kitas teisininkas. Konstrukcijos. „Tai ne taip paprasta...“

Bet aš prisimenu, kad Kristeris prieš tą apsilankymą teisme iš tiesų buvo užsispyręs, iš tiesų darė viską, kad mes klausytumėme. *Nekaltas esi tol, kol teismas nepasako, kad esi kaltas.* Ant lentos jis užrašė: „Pagrindinis teisės principas.“ (Samiras vėl linktelėjo.) Kristeris paprašė, kad užsirašytume. Kad nusirašytume. (Samiras užsirašė, nors kažin ar jam reikėjo.)

Kristeriui labai patiko viskas, kas pakankamai trumpa, kad

galėtum išmokti atmintinai ir padaryti iš to klausimą. Kontroli- niame darbe, kurį rašėme po dviejų savaitių, už teisingą atsakymą gavome du taškus. Kodėl ne viena? Nes Kristeriui atrodė, kad da- lykuose, kuriuos reikia išmokti mintinai, esama pilkosios zonos, kad galima pateikti beveik teisingą atsakymą. *Žinia, vienas plius vienas nėra trys, bet pridėdu tau pusę taško už tai, kad atsakyme apskritai parašei skaičių.*

Teisme su Kristeriu lankėmės daugiau kaip prieš dvejus metus. Sebastiano nebuvo, nes jis atėjo į mūsų klasę tik pernai, kai turėjo kartoti kursą. Tuo metu aš gana gerai jaučiausi mokykloje tarp mokinių ir mokytojų, mus mokiusių nuo pradinių klasių: chemi- jos mokytojas Jonas kalbėdavo per tyliai ir niekada neprisiminda- vo mūsų vardų, o autobuso laukdavo užsidėjęs kuprinę ant pilvo; prancūzų kalbos mokytoja Mari Luisė su akiniais ir pienių gelto- numo plaukais. Ji nuolat ir taip stipriai čiulpdavo juodą pastilę nuo gerklės skausmo, kad jos burna susitraukdavo iki žemuogės dydžio; trumpai apsikirpusi Friga Gimnastika buvo neaiškios lyties būtybė, panaši į ką tik nulakuotą medinį denį. Storos, blizgančios, švariai nuskustos blauzdos. Ant jos kaklo kabodavo švilpukas. Nuo mokytojos sklisdavo plastikinių padų ir svetimo prakaito kvapas. Dar buvo išsiblaškėlė Malina — mūsų matematikos mokytoja nušviesintais plaukais, nuolat nepatenkinta ir vėluojanti. Dėl svei- katos ji nedirbdavo vidutiniškai dvi dienas per savaitę. Savo „Fa- cebook“ paskyros profilyje buvo įdėjusi nuotrauką, kurioje ji dvi- dešimt kilogramų lengvesnė ir vilkinti trikampėlio formos bikinį.

Na ir Kristeris Svensonas. Aktyvus pilietis („Susitikime Ma- rijos aikštėje ir pademonstruokime savo poziciją“), eilinis žmogus, kuris, kaip visi švedai, valgydami tradicinį pjausnį, sumaišo bulvių

košę su grietinėlės padažu. Mokytojas tikėjo, kad roko koncertai gali išgelbėti pasaulį nuo karo, bado ir ligų. Jis kalbėdavo itin entuziastingai, kaip būdinga mokytojams, nors taip kalbėti turėtų būti uždrausta ir leidžiama nebent su šunimi, kad tas pavizgintų uodegą.

Kristeris kasdien atsinešdavo termosą namuose užplikytos ne itin geros kavos, kurioje būdavo tiek pieno ir cukraus, kad ji atrodydavo panaši į makiažo pagrindo kremą. Kavą gerdavo iš savo puodelio (su užrašu „Geriausias tėtis pasaulyje“), kurį atsinešdavo į klasę ir vis papildydavo iš termosos. Kristeris dievino kasdienes procedūras, tuos pačius dalykus kiekvieną dieną ir klausydavosi mėgstamos dainos, pasirinkęs kartojimo funkciją. Gali būti, kad dar nuo keturiolikos metų valgydavo tokius pat pusryčius — kokią nors ilgų nuotolių slidinėtojų mišinį, pavyzdžiui, avižinę košę su bruknių uogiene ir riebiu pienu („Pusryčiai — svarbiausias dienos valgis!“). Susitikęs su draugais („bičais“) jis garantuotai išgerdavo alaus ir degtinės, penktadieniais su šeima valgydavo *tako*, o norėdamas atšvęsti ką nors ypatinga ir svarbaus, eidavo į savo kvartalo piceriją (kurioje būna popieriaus ir kreidelių vaikams) ir su „žmonike“ išgerdavo butelį raudonojo stalo vyno. Kristeris neturėjo vaizduotės. Jis vykdavo į kelionių biurų organizuojamas turistines keliones, gamindamas maistą niekada nenaudotų kalendros, o kepdavo tik ant sviesto.

Mūsų mokytoju jis tapo pirmoje gimnazijos klasėje. Mažiausiai kartą per savaitę apgailėdavo, kad orai pasidarė tokie keisti („Neliko jokių metų laikų.“) ir kad kiekvieną rudenį kalėdinės dekoracijos iškabinamos vis anksčiau („Netrukus Kalėdų eglė ant Šepsbruno tilto stovės dar nepasibaigus vasarinių keltų eismui.“).

Jis reikšdavo nepasitenkinimą vakariniiais laikraščiais („Kodėl žmonės skaito tokį šūdą?“), televizijos šokių projektais, „Eurovi-

zijos“ ir realybės šou „Paradise Hotel“ („Kodėl žmonės žiūri tokią šūdą?“). Labiausiai jį erzindavo mūsų mobilieji telefonai. („Negi jūs karvės? Tie nesibaigiantys žinučių skimbčiojimai ir skambčiojimai... Būtų lygiai tas pat, jei ant kaklo pasikabintumėte varpelius... Kodėl užsiimate tokiu šūdu?“) Bambėdamas jis atrodydavo patenkintas, nes manėsi esąs jaunatviškas ir *kietas* (ne tik tėčio žodis). Jam tai buvo įrodymas, kad yra toks savas mokiniams, jog gali sakyti mums net „velniškai šūdinai“.

Kaskart, išgėręs puodelį kavos, Kristeris po viršutine lūpa įsikišdavo porciją čiulpiamojo tabako, o paskui, prieš išmesdamas jį į šiukšlių kibirą, susukdavo į popierinę servetėlę. Jam patiko tvarka, netgi tada, kai šlykštu.

Kai po teismo posėdžio, kuriame buvo nagrinėjama byla dėl mokesčių nemokėjimo, grįžome į mokyklą, Kristeris buvo patenkintas. Jo nuomone, mes susitvarkėme „gerai“. Kristeris paprastai būdavo „patenkintas“ arba „susirūpinęs“. Jis niekada nebūdavo be galo laimingas arba žiauriai supykęs. Jis visada norėdavo skirti bent po pusę taško už tai, ką reikėdavo išmokti atmintinai.

Miręs Kristeris gulėjo, — jo rankos dengė galvą, o keliai buvo pritraukti prie krūtinės, — panašiai atrodė kaip mano jaunesnioji sesuo Lina, kai būna giliai įmigusi. Jis nukraujavo dar iki atvykstant greitajai pagalbai. Įdomu, ar jo žmona ir vaikai mano, kad viskas iš tiesų nėra taip paprasta ir kad aš esu nekalta, nes joks teismas dar nepasakė, kad aš kalta.

Pirma teismo proceso savaitė, pirmadienis

2.

Drabužius, kuriuos vilkiu šiandien, nupirko mama. Bet galėčiau vilkėti ir dryžuotą brolių Daltonų* pižamą. Aš aprenpta tarsi personažas.

Kita vertus, merginos visada pasirenka kokį nors įvaizdį — tai gražios, išmanančios mada, tai protingos ir rimtos, tai atsipalaidavusios — „Man nerūpi, kaip aš atrodau“, tada plaukai būna susukti į netvarkingą kuodą, o pro plonus marškinėlius prasišviečia medvilninė liemenėlė be petnešėlių.

Mama pamėgino aprengti mane kaip aštuoniolikmetę, visiškai paprastą merginą, patekusią čia be jokios priežasties. Tačiau mano palaidinė ties krūtine per ankšta, tarp sagučių matosi plyšeliai. Areštinėje priaugau svorio ir dabar primenu pardavėją, vilkinčią mediko chalatą ir lakstančią paskui žmones po prekybos centrą su odos priežiūros mėginukais. *Nemanyk, kad galėsi ką nors apgauti.*

— Kokia tu graži, mieloji, — sušnabzdėjo man mama iš savo vietos priekinėje eilėje. Ji visada taip daro — sviedžia man kokį komplimentą, o paskui tikisi, kad aš tas šiukšles išrūšiuosiu. Išgalvoti komplimentai. Nei aš „graži“, nei „moku piešti“. Neturėčiau nei „daugiau dainuoti“, nei „lankyti vaidybos pamokų“. Tie mamos komplimentai mane žiauriai žeidžia, nes ji nenutuokia, kam

* Brolių Daltonų gauja plėšikavo JAV XIX amžiaus pabaigoje.

iš tikrųjų esu gabi ir kada realiai atrodau graži. Mano mama nesidomi manimi tiek, kad galėtų pasakyti komplimentą, atitinkantį tikrovę.

Sunku suvokti, bet mama niekada nesigaudydavo situacijoje. Paskutiniaisiais mėnesiais ji ragindavo mane „Eiti palakstyti, jei noriu“, kai nepajėgdavo apsimesti norinti, kad „pabūčiau ir papasakočiau“, kaip praleidau savo dieną. Palakstyti? Aš jau tokio amžiaus, kad galiu balsuoti ir bare nusipirkti alkoholio. Jau trejus metus galiu legaliai dulkintis. Ką ji išivaizdavo, kad turėčiau daryti? Su kaimynais žaisti slėpynių? „Vienas, du, trys, aš einu ieškoti.“ Uždususi lakstyti po sodą, ieškoti už to paties krūmo, toje pačioje spintoje, už to paties sulaužyto skėčio garaže. „Ar jums buvo smagu?“ — paklausdavo ji man grįžus, kai nuo drabužių trenkdavo hašišo kvapas. „Brangioji, ar gali pakabinti savo striukę rūsyje?“

Vakar vakare man buvo leista pakalbėti su mama telefonu. Jos balsas buvo giedresnis nei įprastai. Šitaip ji kalba tada, kai kas nors girdi arba kai ji tuo pat metu užsiėmusi dar kažkuo. Mama beveik visada vienu metu daro kelis darbus: renka daiktus, stumdo juos, šluosto dulkes, rūšiuoja. Ji nuolat įsitempusi, kūnas nerimsta. Taip buvo visada. Čia ne mano kaltė.

„Viskas bus gerai“, — pasakė ji kelis kartus. Žodžiai biro vienas po kito. Aš kalbėjau nedaug, tik klausiausi jos giedro balso: „Viskas bus gerai. Nesijaudink, viskas bus gerai.“

Sanderis mėgino paaiškinti, kaip bus per teismo posėdžius, ko man tikėtis. Areštiniėje jis parodė mokomąjį filmą, kuriame gėdingai prasti aktoriai suvaidino teismo posėdį apie du diedus, susimušusius bare. Vienas iš jų buvo nuteistas, bet ne už viską, kuo buvo

kaltinamas, o maždaug tik už pusę to. Filmui pasibaigus Sanderis pasiteiravo, ar turiu klausimų. Atsakiau, kad ne.

Iš to teismo posėdžio dėl sukčiavimo mokesčiais, kuriame dalyvavome su klase, geriausiai prisimenu tylą. Visi kalbėjo tyliai, tad gerai girdėjosi visi kiti garsai: kažkas nusikrenkštė, užsidarė durys, kažkas patraukė kėdę. Jei kas nors būtų pamiršęs išjungti telefono garsą ir gavęs žinutę, signalas būtų nuskambėjęs taip pat garsiai, kaip užgesinant šviesas kino salėje ir demonstruojant neseniai įrengtą naują erdvinio garso sistemą. Sukčiautojas sėdėjo tyloje ir braukė nuo kaktos susiriebalavusius kirpčius. Kai prokuroras perskaitė, kuo jis kaltinamas, sukčiautojas pažvelgė į savo advokatą ir pasipiktinęs suprunkštė. Prisimenu, kad jis man atrodė kaip kvailys. Kodėl jis apsimetė nustebeš? Kalbėjo tai prokuroras, tai to kvailio advokatas. Jie viską perskaitė, per dažnai atsikrenkšdami, kai kuriuos dalykus pasakė po du ar tris kartus. Visa tai atrodė kaip kokia nesąmonė. Ne todėl, kad nebuvo „kaip filme“, o todėl, kad visi atrodė nuobodžiaujantys ir net nusikaltėliui buvo sunku susikaupti. Net ir tikrovėje visi buvo niekam tikę aktoriai, neišmokę savo žodžių.

O Samirui nebuvo juokinga. Suraukęs kaktą jis sėdėjo palinkęs ant savo nepatogios kėdės, alkūnėmis atsirėmęs į kelius. Tai jis mokėjo geriausiai — pademonstruoti, koks yra rimtas, kad rimtai žiūri į rimtus dalykus. Tie gauruoti nykštukai poliesterio apsiaustais jam atrodė patys geriausi kada nors girdėti oratoriai. Kristeris mėgavosi. Teismu ir Samiru Rimtuoliu. Pastarajam retai kada tekdavo prasižioti, kad įtikytų Kristeriui. Paskui mudvi su Amanda už tai Samirą erzino. Mums tai patikdavo. Bet Labė paplojo jam per petį tarsi jauniausiam sūnui, įmušusiam lemiamą įvartį. „Samiras suprato viską, — pagyrė Labė, ir Samiras išsišiepė. — Jis suprato absoliučiai viską.“

Kai lankiau antrą gimnazijos klasę, namuose jaučiausi taip pat gana gerai. Mudvi su mama vis dar kalbėjomės apie kitokius dalykus nei nurodymus, kelintą valandą, jos nuomone, turėčiau grįžti namo. Ji didžiavosi manimi ar bent jau tuo, kaip mane išauklėjo. Girdavosi savo efektyviais metodais, kaip priversti mane elgtis taip, kad jai gyventi būtų paprasčiau. Mama pasakodavo, kad aš, būdama vos keturių mėnesių, išmiegodavau ištisą naktį, kad valgiau „viską“ ir nulaikiau šaukštą iš karto, kai tik gavau kieto maisto; kad norėjau pradėti lankyti mokyklą metais anksčiau, nes darželyje man buvę nuobodu; kad spyriausi nelydima eiti į mokyklą dar nesulaukusi aštuonerių ir kad man „be galo patikę“ būti namuose vienai be auklės; kad ji pasodinusi mane pirmiau ant balansinio dviratuko, o tik po to ant tikro, todėl jai nereikėję pasilenkus prilaikyti už bagažinės, jog nenugriūčiau. Tiesiog „vienas du“ — ir aš pradėjau važiuoti, o ji galėjo eiti šalia, pasipuošusi dailiais apdarais ir ne per garsiai juokdamasi.

Ką ji padarė dėl manęs, kad man būtų paprasčiau gyventi, mama niekada nepasakodavo, bet tuo metu buvo tvirtai įsitikinusi, jog aš esu toks geras ir rūpesčių nekeliantis vaikas todėl, kad ji padarė viską, ką galėjo.

Šiandien šioje salėje turbūt irgi tylu, bet ne taip, kaip per aną mokesčių bylą. Oras, regis, net sutirštėjo nuo visų šių svarbių žmonių, laukiančių, kuomet įvyks svarbūs dalykai. Prokuratorė ir advokatai, ko gero, žiauriai bijo apsijuokti. Net Sanderis jaudinasi, bet tie, kas jo nepažįsta, to nepastebi.

Jie trokšta parodyti, ko yra verti. Aiškindamas apie tai, kaip, jo nuomone, viskas vyks, Blynas minėjo „galimybes“ ir „mūsų šansus“, tarsi būtų krepšinio treneris, o aš — vidurio puolėja.

Jis nori *laimėti*. Blynas neužsičiaupė, kol Sandersas necaktelėjo liežuviu.

Šiandien posėdis prasideda tuo, kad vyriausiasis teisėjas rengiasi šaukti pavidėmis. Jis krenkšteli į mikrofoną ir žmonės liaujasi šnabzdėjęsi. Teisėjas patikrina, ar susirinko visi, turintys dalyvauti. Man nereikia pakelti rankos ir atsakyti „taip“, bet pirmininkas linkteli į mano pusę ir perskaito pavardę. Paskui linkteli mano advokatams ir perskaito jų pavardes. Taria nutęsdamas, bet ne kaip apsnūdęs. Toks rimtas, kad net jo bjaurus kostiumas iš rimtumo galėtų suplyšti per siūles.

Teisėjas pasveikino visus atvykus — būtent tokiais žodžiais. Aš neatsakiau „Ačiū. Malonu čia dalyvauti“, nes abejoju, ar to reikia. Manau, jog elgiuosi tinkamai. Kad atrodau maždaug taip, kaip turiu atrodyti. Nesišypsau, neverkiu, nekrapštau jokių kūno angų. Nugara pakankamai tiesi. Stengiuosi, kad mano palaidinės sagos neišlakstytų velniop.

Kai vyriausiasis teisėjas leidžia prokurorei pradėti, ji atrodo tokia užsidegusi, kad, regis, tuoj pašoks ant kojų. Bet ši tik prisi-traukė kėdę arčiau stalo, palinko prie plono tarsi šiaudas mikrofono, spustelėjo mygtuką ir atsikrenkštė. Lyg ir pasirengė prabilti.

Advokatų laukiamajame, kur sėdėjome prieš įžengdami į salę, Blynas užsiminė, jog žmonės net stovėjo eilėje, idant patektų į teismo salę. „Visai kaip į koncertą“, — kone išdidžiai pareiškė jis. Atrodė, kad Sanderis jam užvoš.

Čia niekas neprimena koncerto. Aš ne kokia roko žvaigždė. Tie, kuriuos dominu, yra ne gerbėjai, o maitvanagiai. Kai žurnalistai įdeda straipsnį apie mane tarsi masalą į pirmuosius puslapius, šie ima dvelkti mirtimi, todėl dar labiau traukia hienas.

Tačiau Sanderis vis tiek norėjo, kad posėdis būtų atviras. Jis pareikalavo įleisti žiniasklaidą ir visuomenę, nors esu dar tokia jauna. Ne dėl to, kad Blynas pasijustų „kietas“, o kad „prokurorė ne-monopolizuotų įvykių pateikimo“. Matyt, tai reiškia, jog jis tikrai nori pademonstruoti savo paties svarbą, o galbūt sumąstė, kad tie, kurie manęs nekenčia, persigalvos išgirdę „mano versiją“. Sanderis klysta. Niekas nekreips į tai dėmesio.

Jiems patinka manęs nekęsti. Jie nekenčia visko, kas su manimi susiję. *Visai kaip koncerte?* Vargu ar Blynas yra girdėjęs kokios nors kitos gyvos muzikos, išskyrus žiūrovų kartu traukiamus šlagerius Skanseno pramogų parke. Spėju, kad jis klausosi radijo stoties „Vinyl 107“* ir dainuodamas pritaria reklaminiams filmukams, vaizduojantiems idealią šeimą.

Prieš devynis mėnesius, praėjus savaitei po įvykio, Jušholme** kilo riaušės. Būrys jaunų vyrų atvyko metro į Miorbj, persėdo į 606-ąjį autobusą ir važiavo aštuonias stoteles iki maršruto galo Jušholmo aikštėje, kad „paženklintų tuos velnius!“. Arba, kaip kažkas tiksliau apibūdino — „tuos velnio snobus“. Dažniausiai priemiesčių riaušės vyksta pačių gaujų nustekentuose kvartaluose, tarp masinės statybos daugiaaukščių ir jaunimo laisvalaikio centrų. Ten viską valdo kvaišalų atsisakę baikeriai, tapę „jaunimo laisvalaikio vadovais“ ir „kvartalų seniūnais“, su kuriais nė iš tolo nenori reikalų turėti normalūs darbdaviai. O kai laikraštyje pranešama, kad „dega priemiestis“, dažniausiai turimi omenyje vairuoti uždrausti, bet savotiškai išpuošti metalo laužai su viduje pakabinomis eglutėmis-oro gaivikliais, o ne visiškai apdrausti išperkamos nuomos automobiliai, registruoti firmų vardu ir pakeičiami iškart, nors tik ima strigti šoninis veidrodėlis.

* Švedijos radijo stotis, transliuojanti daugiausia 1950–1990 metų muziką.

** Stokholmo priemiestis. Švedijoje šis vietovardis dažnai vartojamas kaip aukštesniosios klasės gyvenimo standarto ir stiliaus metafora.